

Богдан Підгайний, ЧМ

АТЕНТАТ

(Спомини про Романа Шухевича)

Влітку 1926 року приїхав на село, де я перебував під час великих ферій у родичів, Роман (Шухевич) із наказом від нашого провідника Петра. Наказ звучав: наша трійка має перевезти і замагазинувати транспорт зброї і амуніції, який зберігається у Карпатах, у точно озна-ченому місці на польсько-чеському кордоні. Після виконання цього завдання зголоситися на відправу. Провідником трійки визначено Романа.

Ми виконали це завдання, з різними пригодами, і зголосилися на відправу у Львові, в помешканні гімназійного учителя Г. Було нас там трьох: Роман, Генко і я — члени одної з численних трійок тодішньої УВО. Петро повідомив нас, що невдовзі маємо виконати дуже важливу і таємну »мокру« роботу. З цією метою дістаємо пістолі й набої, щоб навчитися цільно й певно стріляти.

Не зважаючи на те, що мені було вже 20 років, а моїм друзям по 19, що ми були вже по матурі і студентами вищих шкіл, — ми тішилися, мов діти, що саме нам припала честь бути вибраними до цієї важливої роботи, хоч і не уявляли собі, яке завдання нас чекає. Ми знали лиш одне, що відчули зі слів нашого провідника Петра: готується щось велике й будемо мати нагоду віддати себе Україні. У піднесеному настрої ми розійшлись на свої місця, щоб там вправлятися у стрілянні.

Я дуже швидко повистрілював усю призначену мені амуніцію і був незвичайно гордий з того, що у змаганнях з Романом здобув декілька пунктів більше від нього. .

Зближався час мого виїзду на студії, далеко від Львова. Роман і Генко залишилися у Львові. Я зголосився у Петра і дістав дозвіл їхати з умовою, що на виклик негайно приїду. Петро відбув тоді з нами довшу відправу, на якій повідомив нас, що вневдовзі маємо виконати атентат на шкільного куратора Собінського, на знак протесту проти переслідування польським урядом українського шкільництва, проти звільнювання українських учителів із посад, проти ліквідації українських шкіл, проти насаджування польських учителів в українських школах, одним словом — в обороні українських дітей і української молоді. Це була постанова найвищого Проводу УВО, а для нас наказ. Про час і спосіб виконання атентату будемо своєчасно повідомлені.

Перед моїм виїздом, я був коротко з Романом у Петра. Петро представив нам всі труднощі виконання пляну. Наша розвідка донесла, що польська, безпека чогось сподівається і що куратора бережуть. У такому випадку атентат треба виконати в бюрі куратора, звідкіля відвороту не буде. Треба сподіватись, що перед тим можуть шукати за зброєю у нас. На цей випадок Петро подав плян: покласти до кишень екразит і висадити себе, разом з куратором, в повітря. Чи ми почуваємо себе на силах виконати це завдання?

Мені пробігли мурашки по спині. Я кинув поглядом на Романа. Побачив його гострий енергійний профіль, його стиснені уста, і — мабуть — рівночасно Петро почув два рішучі: Так.

Тяжко було мені проводити час на чужині, серед чужих людей, при тяжкій праці, — сам-самісінький із моїми думками. Кожної неділі ходив за місто, шукав відповідного місця і, щоб не відвикала рука й око — стріляв. Різні думки приходили: хотілось кинути працю, бо й пощо? Але тоді ставав мені перед очима Роман і я чув, як ми проща-лись, його останні слова: Юрку, ми мусимо!

Я радо відітхнув, коли одержав умовлену телеграму про «смертельну хворобу моєї матері», на підставі якої міг звільнитися в університеті.

У Львові я вступив до Генка. По короткій розмові з ним, побачив, що він також: переживав »тяжкі часи« і що нерви його не витримали. Він почав мене переконувати, що немає найменшого сенсу давати життя кількох молодих людей за ціну якогось там куратора, бо й так це нічого не допоможе, на його місце прийде інший. Ми ж молоді, повинні кінчати студії і тоді напевно принесемо Україні більшу користь. Він говорив щиро, з переконанням, і вніс у мою свідомість нові елементи, над якими я досі не застановлявся. Я чув, як проти моєї волі починаю вважати його думки правильними. Запитав його лише, чи він говорив про це з Петром і Романом. Відповів, що ні.

Без настрою, частинно зламаний душевно, пізно ввечері я прийшов до Академічного Дому, щоб якимсь способом зустріти Романа, бо до хати, де я рахувався як »третій син«, не міг іти з конспіративних причин.

Як звичайно, щиро й відкрито, Роман кинувся мені на шию, обняв і поцілував, і нараз — немов чимось вражений — відскочив від мене й коротко запитав, що зі мною. Я почав розказувати про мою розмову з Генком, про його думки і погляди на справу атентату, почав схилитися до його думок. Разом із тим я чув, що мені ніяково, соромно, огидно, а глянувши Романові в очі — замовк. Я побачив у його сталевих очах якийсь дивний блиск, його затиснені уста легко усміхалися... і я усміхнувся. Ми стиснули один одному руку і довго йшли мовчки... Я чув, що мене опановує цілковитий спокій, відчував, що разом з ним можу ставити чоло цілому світові. Цієї ночі я спав сном »праведника« ...

До сьогодні не знаю, що дійсно мав на меті плян з »екразитними кишнями«. Думаю, що Петро колись про це напише в своїх споминах. Однак він плян змінив. Наша розвідка прослідкувала точний плян життя куратора і ми одержали наказ виконати атентат револьверами. Тому, що на пробних стріляннях я мав більше »пунктів«, мені доручено міряти в голову, а Романові в груди. Атентат мусів бути виконаний за всяку ціну. Залишалося ще питання, хто з нас буде комендантом чи відповідальним за проведення акції, бо ми обидва, як побратими, здавали цю почесність один одному. І Петро, як добрий психолог, може й проти засади, не визначив нікого з нас зверхником. Ми обидва мали рівнорядно бути відповідальними за виконання атентату.

Темного, зимного й мокрого осіннього вечора, 12 жовтня 1926 року, ми з Романом чекали в одній із бічних вуличок Львова на знак від нашої розвідки. Куратор мав вертатись з кіна. Зимний струмочок затікав за ковнір, костеніли пальці на холодній сталі пістоля в правій кишені дощовика, а другий пістоль, у грудній кишені, підносився і опадав, під прискішений ритм серця. Роман був веселим і оповідав анекдоти.

Він дуже любив солодощі. Ми сьогодні купували собі черевики і шапки, і з цієї купівлі залишилось нам кілька золотих, бо купили речі не нові, в крамниці, а трохи уживані, у жидів на базарі. Він несміло радився мене, чи можемо за ці гроші купити шоколяди. Ми домовились, що це не буде зловживання, коли купимо за гроші Організації (бо власних ніхто з нас не мав ні сотика) по шоколяді »Дануся«, що коштувала 50 сотиків одна. Ми ж »заробили« ці гроші чесно при купівлі наших речей...

Як тільки почали поволі смоктати »Данусю«, щоб на довше було, попри нас перейшов зв'язковий і дав знак, що надходить куратор. Серце почало жваво товктись ... Роман вклав до уст решту шоколяди. Ми стиснули один одному руку і поцілувались, — може востаннє? ..

На вулиці, куди мав проходити куратор і де був плянований атентат, патрулював саме один польський умундирований поліцай. Роман по-глянув на мене..., що робимо? — запитав. — Як лише один, дурниця, — відповідаю.

Роман зовсім спокійний. Смокче свою шоколяду. Чую, як його спокій переливається на мене...

Надходить куратор з дружиною. Часу мало. Мене огортає страх, щоб не поранити жінки, або щоб не виконати атентату на когось іншого, бо я куратора ніколи не бачив, а показували його лише Рома-нові. Кажу Романові, щоб добре придивився, чи це він...

Переходимо скісно вулицю і швидко зближаємося до них. Обсервую уважно кожний рух Романа і бачу, як він нагло хитає головою і ви-тягає пістолю. Витягаю свою ...

Вогонь ... сухий тріск — і страшний крик вдови... Оглядаюся позад себе. На вулиці рух. Поліцай втратив голову і стоїть, як зачарований. Люди також ...

Починаємо відступати. Перед нами ховзський мокрий горбок. За горбком ми повинні бути

вже безпечні. Погоня зближається... Роман вибіг на горбок. Я в половині горбка чую, що мої ноги починають сховзатись і що з'їжджаю в долину. Пробую задержатись рукою — не вдається. Ховзаюсь далі і бачу, що не можу вийти...

Нагло бачу як Роман вертається, збігає з горбка і стає коло мене. Бере мене за руку і спокійним тихим голосом каже: Ну, старий, спо-кійно, з розгоном, — і ми обидва вибігаємо на горбок, а далі — вже відомий нам терен. Ми безпечні.

На хвилину пристали... обнялися, і побігли далі. Паприки на сліди не сипали, бо падав дощ.

Нагло перед нами появилась висока атлетична постать у польській рогатівці. Зриваються наші руки з пістолями, але ще скорше голос Петра: Це я — Петро.

Не видержав старий вояк — добрий провідник. Керувався у тім випадку не засадами конспірації, а мабуть серцем; він прийшов осо-бисто, щоб подивитись на роботу своїх хлопців і щоб в потребі дати їм особисто охорону.

І так само робив ввесь час сл. п. ген. Роман Шухевич.

*Ю. Кр-ий. Атентат (спомин про Романа Шухевича) // Визвольний шлях. — 1970. — Березен.
—
Кн. 3 (264). — С. 328-331.*

реклама: [весільні салони львів](#)